

08.11.2023

Група № 31

Мегей А.В.

Історія України

Урок № 23-24

Тема уроку: **ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ В 1991-1998 РР.**

Хід уроку:

### 1. Перегляньте відео

[https://www.youtube.com/watch?v=SrWEMJyEk90&feature=emb\\_logo](https://www.youtube.com/watch?v=SrWEMJyEk90&feature=emb_logo)

### 2. Опрацюйте конспект уроку

Радянський Союз розвалився так швидко і несподівано, що молоді незалежні країни ще довго не могли зрозуміти, чи це дійсно так. Дехто не може в це повірити досі.

Україна та українці були рішучими у своєму виборі покінчити з радянським минулим. Проте не були свідомими тих викликів та проблем, що постануть перед ними у майбутньому.

#### Українську державу чекала низка складних завдань:

- **державне будівництво та формування нового політичного устрою.** Україна пішла найскладнішим шляхом — становлення демократичного суспільства та політичного режиму. Справжньої представницької демократії, де народ здійснює владу через виборних представників, сама влада поділена і збалансована, громадяни мають права та свободи і можуть брати участь у суспільно-політичному житті. Власне пошук балансу між різними інститутами влади з подальшим закріпленням у Конституції і складала основний зміст політичних протистоянь більшої частини історії незалежної України;

- **перехід до ринкової економіки та капіталістичних відносин** після довгих років планового централізованого управління, боротьби з приватною власністю та ініціативою. Не усі були готовими до нових реалій;

- **пошук свого місця у світі.** По факту, це зводилося до вибору між інтеграцією до Європи чи до простору, що творить навколо себе Росія.

Уже з першого дня проголошення незалежності в Україні розпочалися перші державотворчі процеси. 24 серпня, разом з Актом, прийняли постанови про «Про проголошення незалежності України» та «Про військові формування на Україні». 8 жовтня прийняли Закон «Про громадянство України». Кожний, хто проживав на території України міг добровільно погодитися або відмовитися від українського громадянства. Подвійного не допускали, як і зараз.

Пріоритетним було питання державного кордону. Тому 14 листопада прийняли Закон «Про державний кордон України». Україна проголосила своєю територією кордони УРСР, з АР Крим у своєму складі.

Гострі баталії точилися навколо державних символів. Зрештою, у січні-лютому 1992 року затвердили синьо-жовтий прапор, тризуб як малий герб, а музика Михайла Вербицького «Ще не вмерла України...» стала державним гімном. Слова Павла Чубинського, до речі, прийняли лише у 2003 році.

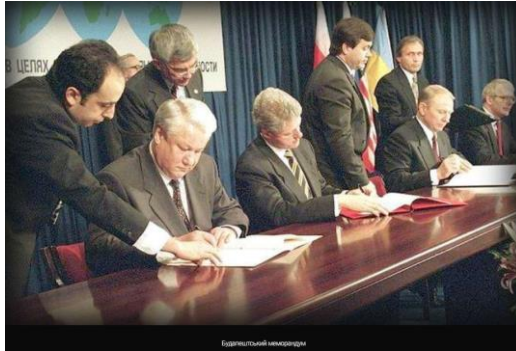


Держава Україна не повторювала помилок минулих років і одразу взялася за формування власних збройних сил на основі радянських частин, що дислокувалися в Україні. А це була величезна армія — 800 тисяч військовослужбовців. Їм надали вибір: присягнути на вірність Україні й залишитися на службі, або вийти на пенсію чи виїхати. **6 грудня 1991** року перша група військових присягнула на вірність українській державі. Цей день вважають днем **заснування Збройних сил України**.

Яблуком розбрату між Україною та Росією на самому початку незалежності стало питання поділу Чорноморського флоту. Процес був напруженим і тривалим. Більшість кораблів перебували під контролем Росії. У 1995 році Росія погодилася передати Україні 18% кораблів, але відмовилася залишити Севастополь, найбільшу базу флоту. У 1997 році держави підписали низку угод, що передбачали подальшу присутність обмеженого російського флоту у Севастополі аж до 2017 року.

В обмін на це, того ж року підписали «Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією». Росія нарешті погодилася, по факту, визнати незалежність України та цілісність її кордонів.

Питання, яке чи не найбільше хвилювало міжнародну спільноту у перші роки української державності — третій у світі ядерний арсенал. Перший президент Леонід Кравчук домовився, а його наступник Леонід Кучма у 1994 році підписав угоду, що отримала назву **Будапештський меморандум**. За ним, Сполучені Штати, Росія і Великобританія надали Україні «безпекові гарантії» в обмін на відмову від ядерного арсеналу. Хоча подальші події засвідчили, що слово «гарантії» варто брати в лапки: за відмову приєднатися до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, Україні загрожувала міжнародна ізоляція. Тому вибору не було.



Будапештський меморандум

3. Подивіться відео: [https://www.youtube.com/watch?v=SrWEMJyEk90&feature=emb\\_logo](https://www.youtube.com/watch?v=SrWEMJyEk90&feature=emb_logo)

4. Опрацюйте конспект

Впевнену перемогу **на перших виборах 1 грудня 1991 року** отримав голова Верховної Ради СРСР **Леонід Кравчук**. Він був очільником так званої «партії влади», що сформувалася з колишньої компартійної номенклатури. Фактично, владу контролювали ті ж самі люди, що й в УРСР. Націонал-демократична меншість не змогла отримати бажаного впливу на розвиток країни: в її рядах назрив розкол.

Україна, як і всі колишні соціалістичні країни, переживала величезну політичну кризу, спричинену прискоренням падіння економіки та неприємною особливістю капіталістичної системи — соціальним розшаруванням. Україна в системі радянської економіки була сильно орієнтована на підтримку величезного військово-промислового комплексу та залежала від зв'язків з іншими частинами Союзу, які розірвалися.

Переорієнтація на інші ринки потребувала часу і ресурсів. Ні того, ні того не було. Україна також не мала можливості згладити цей розрив доходами від продажу нафти і газу. Металургія, основа промисловості на той час, уже давно потребувала модернізації і сильно залежала від російського газу. Чим Росія неодноразово скористається. Водночас, Україна продовжила дотримуватися соціальних зобов'язань, достатньо високих ще за радянських часів. Держава тримала у своїй власності величезну кількість підприємств, що виїдали все більше коштів державного бюджету. Проте найголовніше — українські політики затягували з болючими, але потрібними реформами, що з кожним роком робило ситуацію лише гіршою.



Присяга президента України Леоніда Кравчука

Брак грошей вирішували просто — вмикали друкарський станок. В Україні розпочалася інфляція, потім гіперінфляція і, відповідно, падіння доходів населення. У 1992 році вона перевищила 2000%. В той час жартували, що всі отримали можливість відчути себе мільйонерами. У період між 1991 і 1997 роками, українське промислове та

сільськогосподарське виробництво скоротилися вповоловину, а валовий внутрішній продукт (ВВП) становив 64% від показника 1991 року. Це втрата приблизно як в США у роки Великої депресії.

На це накладалася потреба змінювати радянські органи влади на демократичні. Робили це люди, які звикли до першого варіанту, в умовах командної централізованої системи, де їм відводили радше роль виконавців наказів згори. Як будувати демократичні інститути, усі мали смутне уявлення. Як і про те, хто винен у падінні економіки, і хто крайній розгрібати авгнієві стайні. Розпочався гострий конфлікт між парламентом та президентом, що закінчився **достроковими виборами президента у 1994 році**.

Існує думка, що Леонід Кравчук, від гріха подалі, тактично поступився у другому турі Леоніду Кучмі — директору найбільшого в Європі ракетного заводу у тодішньому Дніпропетровську, сучасному Дніпрі. Леонід Кучма застосував директорський підхід до розподілу влади. Він розпочав з підпорядкування та налагодження роботи виконавчої влади. Після довгої боротьби з парламентом, він зумів проштовхнути власний проект **Конституції**. Основний Закон, що прийшов на зміну старій радянській конституції, прийняли **28 червня 1996 року**, після напруженої сесії, що тривала цілу ніч. За новою Конституцією, Україна ставала президентсько-парламентською республікою. Президент фактично отримав контроль над урядом і можливість втілювати власну програму.



Леонід Кучма розпочав рішучі економічні реформи. Насамперед, лібералізували ціни та валютний курс. **У 1996 році ввели національну валюту — гривню**, замість тимчасових купонів-карбованців.

Найважливішим заходом цього часу стала масштабна приватизація. Перші роки незалежності держава дуже в'яло позбавлялася своєї власності. Підприємства часто опинялися під контролем так званих «червоних директорів» — очільників державних підприємств ще в радянські часи. Вони мали зв'язки і можливості. Проте не мали ресурсів, щоб зробити підприємства прибутковими.

Хоча самого Леоніда Кучму можна назвати вихідцем з середовища «червоних директорів», він розпочав більш рішучу приватизацію. Держава позбувалася не лише власних підприємств, але й землі. В листопаді 1994 року президент видав указ, за яким більше мільйони осіб отримали земельні паї.



У 1996 році ввели національну валюту — гривню

Найбільшу вигоду другій хвилі приватизації промисловості отримав прошарок бізнесменів епохи «лихих» 90-х, яких пізніше назвуть олігархами. Вони привласнили підприємства, насамперед, металургійної промисловості та енергетики, і завдяки новим підходам до бізнесу, закріпили свій успіх.

Леонід Кучма стояв на чолі процесу приватизації, тому заручився економічною та політичною підтримкою олігархів. На виборах президента 1999 року він зумів представити себе як єдину альтернативу комуністам та соціалістам. Їхня популярність передбачувано зростала у роки економічних проблем. Кучма з легкістю переміг на виборах. Націонал-демократична опозиція була розколота і подавлена смертю одного з основних своїх лідерів Вячеслава Чорновола весною 1999 року, за кілька місяців до виборів.

## 5. Виконайте тест:

### 1. Яка подія дала поштовх процесу міжнародного визнання України як незалежної держави?

А прийняття Декларації про державний суверенітет України (16 липня 1990 р.)

Б схвалення Акта проголошення незалежності України (24 серпня 1991 р.)

В проведення Всеукраїнського референдуму (1 грудня 1991 р.)

Г утворення Співдружності Незалежних Держав (8 грудня 1991 р.)

**2. 6 грудня 1991 р. — це дата**

А набуття Україною членства в Раді Європи.

Б обрання першого Президента України.

В ухвалення Конституції України.

Г заснування Збройних Сил України.

**3. Конституція УРСР, ухвалена 20 квітня 1978 р., утратила чинність**

А 1985 р.

Б 1991 р.

В 1996 р.

Г 2004 р.

**4. У липні 1994 р. Президентом України обрано**

А В. Чорновола.

Б Л. Кравчука.

В О. Мороза.

Г Л. Кучму

**5. Про яке явище йдеться в цитованому документі?**

«Найбільшим негативом 1990-х років було «вимивання» активної, продуктивної частини населення — людей молодого та середнього віку — за межі держави. За офіційними даними, Україна втратила близько 3,5 мільйона осіб, третина з яких — кваліфіковані фахівці».

А соціальну диференціацію

Б дефіцит робочої сили

В трудову міграцію

Г депопуляцію

**6. З якою метою в Україні в 1996 р. проведено грошову реформу?**

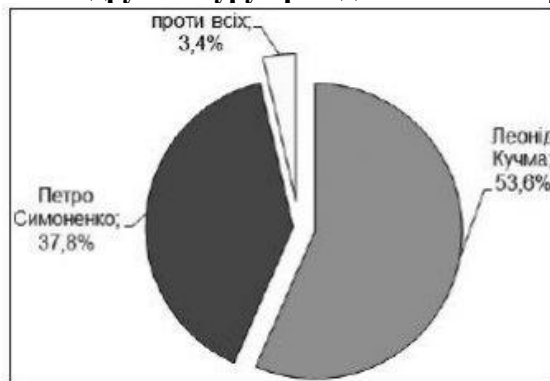
А виконати умову міжнародних фінансових організацій

Б подолати корупцію у вищих ешелонах влади

В стабілізувати й зміцнити фінансову систему

Г урівняти доходи всіх верств суспільства

**7. На діаграмі відображено результати другого туру президентських виборів в Україні**



А 1991 р.

Б 1994 р.

В 1999 р.

Г 2004 р.

**8. Який документ закріплював таке положення: «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Суверенітет України поширюється на всю її територію. Україна є унітарною державою. Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою»?**

А Декларація прав національностей України

Б Конституція України

В Акт проголошення незалежності України

Г Декларація про державний суверенітет України

**9. Які завдання державотворення в Україні було вирішено в першій половині 1990-х років? (виберіть 3 правильні відповіді)**

1 побудовано соціально орієнтовану ринкову економіку

2 визначено державні кордони, регламентовано режим і порядок їх охорони

- 3 інтегровано українську економіку в європейські та світові економічні структури
- 4 створено власні Збройні сили, організовано органи безпеки та правопорядку
- 5 прийнято Конституцію незалежної України
- 6 сформовано інститут громадянства, національну символіку визнано державною

**10. Установіть відповідність між подіями та датами.**

- |   |                     |
|---|---------------------|
| 1 Прийняття Акта проголошення державної незалежності України. | А 26 квітня 1986 р. |
| 2 Схвалення Декларації про державний суверенітет України.     | Б 16 липня 1990 р.  |
| 3 Всеукраїнський референдум і вибори Президента України.      | В 24 серпня 1991 р. |
| 4 Прийняття Конституції України.                              | Г 1 грудня 1991 р.  |
|   | Д 28 червня 1996 р. |

**Домашнє завдання:**

1. Переглянути відео-матеріал.
2. Опрацювати конспект уроку.
3. Виконайте тест.

Виконані завдання відправте мені на електронну пошту [anastasiamegei@ukr.net](mailto:anastasiamegei@ukr.net). У темі листа вказати ПІБ, номер групи, назву навчальної дисципліни, номер уроку.